

**ABOUT THE WITHDRAWAL OF THE ROMAN ADMINISTRATION AND ABOUT THE
INTERVENTION OF THE EMPIRE IN THE NORTHERN DANUBE IN THE FIRST
MILLENNIUM**

**Ștefan Lifa, Lecturer
PhD, West University of Timișoara**

Abstract: An overview of events in the Lower Danube area starting with the second half of the third century shows the location of the Dacia province in Roman history. Indirectly we realize that after the Roman withdrawal there remained in Dacia not only a romanized population but also Romanian citizens.

The Roman Empire and also imposed the rule of the north of the Lower Danube, two bridges across the Danube were built and territories under the control of the Empire were preserved.

Keywords: Dacia Province, literary sources, Eutropius, Rufius Festus, Flavius Vespicius, Roman history

Izvoarele referitoare la retragerea romanilor din Dacia nu prezintă pe larg acest eveniment. În plus nu sunt contemporane cu retragerea administrației romane. Toate însă leagă evenimentul de evoluția lucrurilor de la sudul Dunării¹. În prezent el este la fel prezentat, astfel istoricii spun că pe vremea lui Gallienus Dacia a fost cucerită de goți iar împăratul Aurelianus a făcut pace aceștia și le-a cedat Dacia ca federați.

Astfel, la nordul Dunării exista o populație daco-romană sub stăpânire gotică și triburile gotice (taifalii, victoalii la est)².

La sfârșitul anul 271 sau începutul anului 272 a început evacuarea care s-a terminat în 275³. S-a acreditat ideea că apariția populațiilor migratoare a fost însoțită de distrugeri de tot felul și de dezordine. Poate a fost așa în cazul hunilor, dar în general populațiile migratoare aveau nevoie de autohtoni⁴.

Există istorici care se referă la tratative cu goții sau sarmații și la tot felul de pregătiri pentru retragere. Izvoarele literare nu oferă într-adevăr amănunte. Astfel Sextus Aurelius Victor în *Liber de cesaribus XXXIII* a scris: *Et amissa trans istrum, quae Traianus quaerisierat. Ita quasi ventis undique saevientibus parvis maxima, ima summis orbe toto miscebantur. Rufus Festus în Breviarium rerum gestarum populi Romanae a scris: Traianus Dacos su rege Decibalo vicit, et Daciam trans Danubium in solo barbarico provinciam fecit, quae in circuitu decies cetena millia passum habuit, sed sub Gallieno imperatore amissa est; et per*

¹ Sextus Aurelius Victor, Rufius Fetus, VIII; Eutropius, IX, 5 și IX, 6; *Historia Augusta Aurelianus*, 394-din secolul al IV-lea; Orosius, VII, 22, 7-din secolul al V-lea, Iordanes, *Romana*, 217; *Lexiconul Suidas*, II, 2, din secolul al VI-lea.

² Politeia.org.ro/magazine-istoric/barbarii-3-germanicii-2-dacia-goșilor/8734

³ Ro.metodica.org/wiki/retragerea_aureliană

⁴ [Hhttps://istoriiregăsite.wordpress.com/tag/retragerea_aureliană-distrugerii-doarhunii](https://istoriiregăsite.wordpress.com/tag/retragerea_aureliană-distrugerii-doarhunii)

Aurelianum, translatis exinde Romanis ,duae Daciae, in regionibus Moesiae (ac.Dardaniae) factae sunt.

Dintre toți istoricii care au scris despre retragerea romanilor cel mai important ar fi autorul *Vieții împăratului Aurelianus*, el este și unul dintre autorii colecției *Historia Augusta* alături de Aelius Sapprianus, Iulius Capitolinus, Vulcatius Gallicanus, Aelius Lampridius, Treballius Pollio⁵. Există însă câteva probleme în legătură cu Flavius Vopiscus, el și a scris opera îndemnat de o rudă de a lui Aurelianus și a l-a prezentat pe împărat exagerându-i în mod deliberat calitățile, inexactitățile și exagerările lui Vopiscus se văd la tot pasul. Căci, deși descrierea vieții lui Aurelian o face după documentele din arhiva bibliotecii Ulpiane, Aurelian ne este prezentat totuși ca unul dintre cei mai mari generali; *un model incoparabil dux magni totius exempli asemenea cu Corvinii și cu Scipionii*⁶, *liberatorul Iliriei, restauratorul Galiei, ca unul care a redat integritatea imperiului rempublicam in integrum reddit ca unul care a biruit pe Suevi, pe Darmați și pe Marcomani, ca unul care a învins pe barbari în Tracia, pe Goți, la Nordul Dunării și care a meritat supranumele de Carpaci, Gothicus, Sarmaticus, Armeniacus, Prthiscus și Adiabenicus, repurtând triumf asupra Orientului și Occidentului de Oriente et Occident triumphum Romanis oculis exhibuit.*

Dar, deși născut în Dacia Ripensis, Aurelian este silit totuși să părăsească Dacia, cu toate strălucirile sale victorii. Iată cum se exprimă, în traducere, despre acest fapt istoric sau mai bine zis panegristul său, Flavius Vopiscus: *Văzând Illria devastată și Moesia pierdută și disprerând de a mai putea păstra Dacia pe care Traian o făcuse provincie romană dincolo de Dunăre, părăsit-o, retrăgând armata și pe provinciali; poparele scose din ea le-a așezat în mijlocul Moesiei pe care a numit-o Dacia, care de acum desparte cele două Moesii*⁷.

Altă problemă referitoare la autor este că s-a făcut dovada că cei șase scriitori ai Istoriei Auguste au utilizat atât *De Caesaribus*, din 360 scrisa de Aurelius Victor, cât și *Breviarum historiae Romanae* a lui Eutropius, precum și *Breviarum rerum gestarum*, tot din 369, al lui Rufius Festus aluziuni evidente la epoca lui Valentinian (364-375) și a lui Vopiscus a scris în timpul împăratului Teodosie, sau chiar după acest timp⁸.

Acest lucru ne face să ne gândim că este exagerat spus faptul că Aurelianus ar fi mutat popoare întregi la sudul Dunării (*Viața împăratului Aurelianus*, XXXIX). Având în vedere toate cele de mai sus am ajuns la concluzia că un izvor valoros din care e posibil să fi inspirat celălalt rămâne *Breviarum Historiae Romanae* din 369 a lui Eutropius. De astfel tot din 369 și tot la ordinul împăratului Valens a scris și Rufius Festus *Breviarum rerum gestarum populi Romani*.

Eutropius (IX,15) a scris *provincia Dacia pe care Traianus o făcuse dincolo de Dunăre a părăsit-o deoarece după pustiirea Iliriei și a Moesiei nu mai avea nici-o nădejde să o mai poată ține mai departe, și romanilor, aduși din cetățile și din câmpurile Dacii, le-a dat locuri în mijlocul Moesiei și numi teritoriul dintre cele două Moesii, Dacia, care acum se găsește pe țărmul drept al Dunării cum curge ea în mare, deoarece Dacia propriu-zisă este așezată pe parte a stângă a Dunării.*

Este de la sine înțeles că o mare parte a populației romane sau romanizate s-a mutat în sudul Dunării. Teritoriul a fost părăsit.

Cu toate acestea Eutropius a afirmat în opera sa că nu puteau fi mutați toți cetățenii romani din provincie. El (VIII,6) s-a referit și la împăratul Aelius Hadrianus, sucesorul lui Traianus. Despre acesta a spus: *Pizmuind gloria lui Trainus, Hadrianus a părăsit numaidecât*

⁵ George Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol IX, București, 1936, p.23

⁶ *Ibidem*, p.26-27

⁷ *Ibidem*, p.26-27

⁸ *Ibidem*, p.29

provinciile pe care Traianus le adăugase la statul roman, a chemat înapoi legiunile din Asiria, Mesopotamia și Armenia și a hotărât frontiera Imperiului să fie Eufratul.

Ar fi voit să renunțe și la Dacia ,dar amicii săi îl împiedicaseră ,spunându-i că ar fi să dea pradă barbarilor o mulțime de cetățeni romani, deoarece Traianus după cucerirea Daciei adusese aici din toate părțile Imperiului o mulțime nenumărată de coloniști spre a acultiva câmpurile și a locui orașele , depopulate de lungile războaie ale lui Decebalus. Ne putem face o idee că dacă pe vremea lui Hadrianus știm cert că este vorba de soarta a o mulțime de cetățeni romani ,mai târziu numărul acestora ar fi fost mult mai mare (avem în vedere și edictul împăratului Caracalla din 212).

Aurelianus însuși a mai intervenit la nordul fluviului, astfel că, deși Legiunea aV a Macedonica a fost mutată de la Potaissa la Oescus, unități ale acesteia au lucrat la întărirea Sucidavei⁹. În vremea lui Constantin (sfârșitul secolului al III lea) se vorbea de „provincia Dacia restabilită” (*Panegyrici latini*), afirmație incertă ,dar demnă de menționat.

Gallerius ,supranumit și Armentarius („Ciobanul”) originar din Dacia Ripensis numit în 293 d.Hr Caesar de către Dioclețian ,avea de gând ,după cum scria Lactanius (*De mortibus persecutorum*,XVII,9), „refacerea Imperiului dacic” .În acest sens însă trebuiau să existe ,desigur,și condițiile pentru înfăptuirea acestei refaceri și să fie vorba ,desigur,și de nordul Dunării.

La începutul secolului al IV-lea ,înainte de a muta definitiv capitaa Imperiului la Constantinopol ,împăratul Constantin și-a schimbat succesiv și reședința de la Augusta Treverorum la Sirmiun și mai apoi la Serdica.

În aceste condiții întărirea *limes*-ului dunărean a căpătat o importanță deosebită .In inscripția de fundație a cetății Tropaeum Traiani Constantin și Licinus sunt numiți „apărători ai securității și libertății romane” (*Romanae securitatis liberatisque vindices*)¹⁰.Pe lângă fortărețe din Dobrogea (Noviodunum, Ulmetum, Troemis, Diogeția, Capidava) ,pentru secolele IV-VI știrile istorice au consemnat o serie de cetăți din stânga Dunării care au avut o importanță strategică deosebită pentru Imperiu. Până în secolul al VII-lea s-au reparat ori chiar s-au dezvoltat unele orașe dunărene sau din apropierea Dunării ,cum ar fi :Diera ,Drobeta, Sucidava, Barboși etc.; castre cum ar fi: Putnei, Pietroasele; s-au refăcut ,de asemenea, unele drumuri¹¹. Spre exemplu ,putem aminti castrul de la Pietroaslee ,care a beneficiat de prezența unor garnizoane până în secolul al IV-lea¹².

Eusebiu din Cezareea afirma despre Constantin cel Mare că el „le-a impus legi sciților și sarmaților”(Istoria bisericească,IV,5).

Același autor arată că tot Constantin este acela care a contruit un pod peste Dunăre .Informația a fost preluată și de Theophanes Confessor, care afirma în lucrarea sa *Chronographia*(28): „...în acest an ,Constantin Cucernicul a trecut Dunărea,după ce a făcut peste ea un pod de piatră” anul 329,după autor. Leon Diaconul ,în *Istoria* (VIII,8) sa chiar îi atribuie construcția orașului Durostorum.

Sigur este însă că împăratul a început din 324 construcțiile militare la Drobeta, Sucidava și Daphne (posibil Turnu Măgurele). Sextus Aurelius Victor ,în secolul al IV-lea scris(*Liber de cesaribus*,41,13) că peste Dunăre s-a făcut un pod (se referea la anul 328, Oescus –Sucidava) iar în multe locuri au fost ridicate în mod adecvat castre și castele militare.

Goergios Kegrenos ,în *Compediu de istorii* ,517, s-a referit și el mai târziu la construirea acestui pod.

⁹ D.Tudor, *Podurile romane de la Dunărea de Jos*, București 1971

¹⁰ C.I.L., III, 13734, apud. I.Brnea, O.Iliescu, *Constantin cel mare*,București,1982,p.96

¹¹ *Ibidem*,,p.92-94;D.Gh.Teodor, *Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în veacurile V-XI*,Iași, 1981,p.11

¹² Ligia.Bârzu ,S.Brezeanu ,*Originea și continuitatea românilor.Arheologie și tradiție istorică*, București,1991,p.167

Construcția mai sus pomenită este evident că nu poate fi pusă doar în legătură cu apărarea frontierei dunărene; ea trebuia să faciliteze intervenția amatorilor romane împotriva barbarilor în scopul apărării teritoriilor din stânga fluviului aduse sub controlul Imperiului¹³. Referitor la acest lucru este demnă de menționat aici și posibilă intenție a lui Constantin de a recuceri Dacia Traiana¹⁴.

Împăratul Valens a construit și el un pod peste Dunăre în anii 367-369 lângă Novidunum, Issacea de azi (*Tabula Peutingeriană, Notitia Dignitatum, condicele Teodosian etc.*)¹⁵

*Novella XI*¹⁶, dată de Justinian în 535, este singura din cele 168 de novelle cunoscute, scrisă în limba latină și arată că, pentru a nu știu câta oară, Imperiul s-a extins „dincolo de Dunăre”¹⁷. A urmărit și scopuri religioase: „și de aceea, cuvioșia ta și toți sfinții arhiepiscopi conducători ai pomenitei Justiniana Prima să aibă prerogative și totodată libertatea de a împărtăși autoritatea și de a-i orândui, și de a avea în toate provinciile amintite mai sus cea dintâi cinste, cea dintâi demnitate, cea mai înaltă funcție sacerdotală, cel mai înalt rang și să fie aleși de scaunul tău și numai pe tine să te aibă episcop, fără să păstreze nici o legătură cu episcopul de Salonic; ci tu însuși și toți episcopii Primei Justiniana să le fie judecători și arbitri, orice neînțelegere s-ar învi între ei, numai aceștia s-a împiedice și să-i pună capăt și să nu meargă la altcineva (...) spre a izgoni din aceea cetate și de pe acel pământ fărădegelea bonosiacilor și de a o duce la credința ce mai adevărată” deci novella nu pune în discuție creștinătatea sau creștinarea, ci pe adepții lui Bonnosius (ei susțineau că Maica Domnului nu a rămas pururea fecioară). Ea a fost dată în vremuri grele, când oamenii erau „mereu în sudorile războaielor” și confirmă ceea ce a afirmat mai sus inclusiv funcțiile civile ale conducătorilor religioși¹⁸.

Se poate vedea și din scrierile autorilor de la sfârșitul antichității și începutul evului mediu preocuparea celor din Imperiul Roman pentru regiunea fostei provincii Dacia Traiana.

BIBLIOGRAPHY

Izvoare narative

Izvoarele Istoriei Românilor (text traducere și comentarii G.Popa-Lisseanu); vol.IX *Viața împăratului Aurelian* de Flavius Vopiscus; București, 1936, vol.X *Istoria romană prescurtată* de Eutropius, București, 1936; vol.VIII *Războiul cu goții* de Amminius Marcellinus; București, 1939, vol.IX *Getica* de Iordanes, București, 1939

Bibliografie

I.Barnea, O.Iliescu, *Constantin cel mare*, București, 1982

Ligia.Bârzu, S.Brezeanu, *Originea și continuitatea românilor. Arheologie și tradiție istorică*, București, 1991

¹³ D.Tudor, , *op.cit* , p.182-183

¹⁴ I.I.R., II,30-31, Caesares, 24, apud I.Barnea, O.Iliescu, *op.cit.*: „Prin faptele săvârșite împotriva uzurpatorilor sunt mai presus decât Traian; și sunt fără îndoială egalul lui prin reluarea ținuturilor pe care el le dobândise mai înainte, dacă nu cumva valorează mai mult să recâștigi un lucru decât să-l câștigi”.

¹⁵ Enciclopieiaie.blogspot.ro/2014/05/goții-în-dacia.htm/

¹⁶ Vezi integral reprodușă în Fontes *Historiae Daco-Romaniae*, vol.II, București, 1970, p.371; Gh.Ștefan, *Justiniana Prima și stăpânirea bizantină la Dunărea de Jos în sec. al VI-lea, în Drobeta*, 1974, p.65 și urm.

¹⁷ I.D.Suciu, *Istoria Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, p.34-37.

¹⁸ *Ibidem*, Gh.Ștefan, *op.cit* , passim

Politeia.org.ro/magazine-istoric/barbarii-3-germanicii-2-dacia-goșilor/8734

Ro.metodica.org/wiki/retragerea_aureliană

[Hhttps://istoriiregăsite.wordpress.com/tag/retragerea_aureliană-distrugerii-doarhunii](https://istoriiregăsite.wordpress.com/tag/retragerea_aureliană-distrugerii-doarhunii)

George Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol IX-X, București, 1936

I.D.Suciu, *Istoria Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977

Gh.Ștefan, *Justiniana Prima și stăpânirea bizantină la Dunărea de Jos în sec. al VI-lea*, în *Drobeta*, 1974

D.Tudor, *Podurile romane de la Dunărea de Jos*, București, Izv 1971

D.Gh.Teodor, *Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în veacurile V-XI*, Iași, 1981